

## บทที่ ๓

### บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)

ในการศึกษาบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) ผู้วิจัยนำเสนอเป็นลำดับต่อไปนี้

- ๓.๑ พุทธวิธีการเผยแผ่ของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)
- ๓.๒ รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)
- ๓.๓ หลักธรรมและกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)

#### ๓.๑ พุทธวิธีการเผยแผ่ของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)

พระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) เป็นพระมหาเถระผู้มีน้ำใจเต็มเปี่ยมด้วยพรหมวิหารธรรม เป็นที่พึ่งแห่งความศรัทธาปสาทะของชาวไทยและชาวต่างชาติ อีกทั้งท่านยังเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระสงฆ์ในด้านบุคลิกภาพตามรูปแบบของสมณวิสัย ที่เรียบง่าย มกน้อยสันโดษ ใฝ่เรียนรู้ มีความรอบคอบ มีภาวะผู้นำที่ดี มีปฏิภาณไหวพริบ ตลอดจนมีความสามารถในการบริหารจัดการกิจการงานต่าง ๆ ภายในวัดได้เป็นอย่างดีโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

หลวงปู่ได้นำพุทธวิธีการสอนมาใช้ในการเผยแผ่ คือ อิทธิปาฏิหาริย์ สอนโดยการแสดงฤทธิ์ การสอนโดยใช้วัตถุมงคลเป็นสื่อ และการสอนโดยใช้ยาสมุนไพร อีกทั้งการสอนด้วยการแสดงธรรม เรียกว่า สติภาวนาสอน หรือ เทศนาวิธี ๔ คือ (๑) สันทัสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด (๒) สมาทปนา ชวนให้ยอมรับเอาไปปฏิบัติ (๓) สมุตเตชนา ระวังให้อาจารย์แก่ล้า (๔) สัมปหังสนา ปลอดภัยให้สดชื่นร่าเริง<sup>๑</sup>

หลักการ รูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) ตามที่ได้ทำการศึกษาพบว่าท่านยังอิงอาศัยในเรื่องดังกล่าวเป็นบริบทหรือพื้นฐานทางด้านจิตใจ กล่าวคือ ท่านมุ่งเน้นไปที่ความศรัทธาของสิ่งต่างๆ เพื่อโน้มน้าวผู้คนให้สนใจ ตื่นเต้น อยากรู้ อยากเห็นและอยากทำได้เป็นเบื้องต้น ตามหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่ปรากฏในโอวาทปาติโมกข์ นั้นประกอบไปด้วยหลักการต่างๆ ดังนี้

- ๑) ขั้นที่ ๑ เรียกว่าขั้นอุตมการณ มีพุทธพจน์ว่า  
ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง

---

<sup>๑</sup> คุรุรายละเอียดใน วิ.มหา. ๑/๒๒-๒๔, ๒๕๐/๑๓-๔, ๒๒๒.

พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า นิพพานเป็นบรมธรรม

ผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่ถือว่าเป็นบรรพชิต

ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ถือว่าเป็นสมณะ<sup>๒</sup>

พระพุทธโอวาททั้ง ๓ ประการข้างต้นนี้ถือว่าเป็นอุดมการณ์ ที่เหล่าภิกษุผู้ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพึงยึดถือปฏิบัติให้ได้ในการเผยแผ่พระธรรมคำสอน โดยมีอธิบาย ดังนี้

๑. ความอดทนเป็นตบะอย่างยิ่งได้แก่ ผู้ที่เป็นนักเผยแผ่ต้องมีธรรมที่ทำให้ดังงาม ๒ ประการ<sup>๓</sup> ได้แก่

๑) ขันติ ความอดทน นักเผยแผ่ต้องผู้มีความใจเข้มแข็งหนักแน่น ความอดทนนี้ว่าโดยลักษณะมี ๓ อย่าง ได้แก่

(๑) อดทนด้วยการกลั้นไว้ได้ (ตติกาขันธ์) นักเผยแผ่ต้องใช้สติปัญญาที่อยู่เสมอว่าคนที่อยู่รวมกันเป็นหมู่เป็นคณะ ต้องกระทบกระทั่งกันบ้างเป็นธรรมดา ถ้าได้ยินได้ฟังเสียงที่ไม่เพราะหูก็ต้องอดทน โดยนำเอาความดีเข้าต่อสู้เพื่อชนะความไม่ดีนั้น

(๒) อดทนจนเป็นตบะเคชะ (ตบะ + ขันติ) ข้อนี้มีความสำคัญมากยิ่งขึ้นไปอีกคนที่อยู่หนึ่งเคย คอยระวังคำพูดของตนอยู่เสมอ โดยมากมักจะเป็นคนมีตบะทุกคน คนที่พูดมากจู้จี้ขี้บ่นจนรำคาญ ว่าคนโน้นบ้าง คนนี้บ้าง มักจะเสียตบะ เพราะจะทำให้คนอื่นขาดความเคารพเกรงกลัว ส่วนคนที่มีความระวังเคร่งขรึมไม่ค่อยจู้จี้กับใคร พูดบ้างเป็นครั้งคราว มักจะมีคนเกรงกลัว มีตบะเคชะอยู่ในตัว และอดทนเผื่อความชั่วในจิตใจให้หมดไป

(๓) อดทนจนยังคำพูดของผู้อื่นให้กลับอยู่เป็นเพื่อนเป็นมิตรกันได้ (อิริยาสน-ขันติ) ได้แก่ การทนได้เหมือนลักษณะของแผ่นดิน แม้ต้นไม้ ภูเขา และอื่น ๆ แผ่นดินก็ยังทรงไว้ได้ อดทนจนเปลี่ยนเรื่องร้ายให้กลายเป็นเรื่องดี คือ ยอมรับความลำบากกายใจ ยอมรับด้วยใบหน้าชื่นบาน เขาจะตำหนิติเตียน ต่ำว่า หยาบคายเสียตีสให้เจ็บใจอย่างไรก็ทนได้ ไม่แสดงการโต้ตอบ ในที่สุดเรื่องก็สงบไปเอง พระบรมศาสดาถูกพรรคพวกของนางมาคันทียาใส่ความปรีภาพพระองค์ด้วยคำต่าง ๆ นานา กล่าวหาว่าพระองค์เป็นอูฐ เป็นลา เป็นต้น ถึง ๗ วัน พระองค์ก็ไม่หวั่นไหว พระอานนท์กราบทูลให้เสด็จหนีไปสู่เมืองอื่น พระองค์กลับตรัสถามว่า ถ้าถูกคนในเมืองนั้นด่าอีกจะทำอย่างไร พระอานนท์ทูลว่า หนีไปเมืองอื่นอีก พระองค์ตรัสซักว่าถ้าถูกคนในเมืองนั้นด่าอีกจะทำอย่างไร พระอานนท์ก็ทูลว่า หนีไปเมืองอื่น ๆ ต่อไป พระองค์ตรัสว่า อย่างนั้นไม่สมควร เรื่องเกิด ที่ไหน ควรให้ระงับไปในที่นั้น และอานิสงส์ของความอดทนนั้นมีอยู่ ๕ ประการ ได้แก่ ย่อมเป็นที่รักที่ขอบใจของ

<sup>๒</sup> ที.มหา. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐.

<sup>๓</sup> อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๔๑๐/๑๑๘.

คนเป็นอันมาก ย่อมเป็นผู้ไม่มากด้วยเวร ย่อมเป็นผู้ไม่มากด้วยโทษ ย่อมเป็นผู้ไม่หลงกระทำกาล เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์<sup>๔</sup>

๒) โสรัจจะ ความเสี้ยม ได้แก่การรู้จักทำจิตใจให้เข้มแข็งผ่องใสเบิกบาน มีกายวาจาสงบเสี้ยมเรียบร้อย เพราะเมื่ออดทนได้แล้วก็ไม่แสดงกิริยากาย วาจา ให้ผิดปกติ คนที่ถูกหมิ่นประมาทให้ได้รับความเจ็บใจ ไม่แสดงการโต้ตอบ เพราะอดทนได้ แต่ยังแสดงอาการผิดปกติ เช่น หน้างู๊ดบึ้งเมื่อเกิดความโกรธขึ้น หรือครวญครางเมื่อทุกข์เวทนาครอบงำเป็นต้น เพราะยังขาดธรรมะคือโสรัจจะ แต่สำหรับผู้มีขันติ อดทนต่อความเจ็บใจได้แล้ว ยังรู้จักทำใจให้สงบเข้มแข็งเบิกบานอีกด้วย คือ มีการปกติเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น เพราะมีธรรมะ คือ โสรัจจะ ธรรมข้อนี้ย่อมเข้าสนับสนุนขันติให้สูงเด่นยิ่งขึ้น สมดังพุทธภาษิตที่ว่า

เสโล ยถา เอกขโน

วาเตน น สมิริติ

เอวํ นิินทาปัสสาสุ

น สมมิณฺชนติ ปณฺชิตาฯ

ภูเขาศิลาล้วน เป็นแห่งที่บ ย่อมไม่หวั่นไหวเพราะลม ฉนใด

บัณฑิตทั้งหลาย ก็ย่อมไม่หวั่นไหวในเพราะนินทาและสรรเสริญ ฉนนั้น<sup>๕</sup>

๒. พระนิพพานเป็นธรรมอย่างยิ่ง กล่าวคือ พระนิพพาน จัดเป็นสภาวะที่ดับกิเลสและกองทุกข์ได้หมดสิ้น เป็นภาวะของผู้ที่ได้พัฒนาคุณธรรมจนถึงขั้นสูงสุดหรือจุดมุ่งหมายสูงสุดตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายที่นักเผยแผ่พึงปฏิบัติตนและชักนำคนอื่นไปให้ถึงให้ได้ โดยปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการให้บริบูรณ์ด้วยดี จนสามารถทำลายอวิชชาให้หมดสิ้นไปได้ บรรลุเป้าหมายของการเผยแผ่พระธรรมคำสอนหรืออีกประการหนึ่ง อาจหมายถึง ลักษณะสงบ ระวัง ดับความอยากที่ผิดศีลธรรมทางกาย วาจา และจิตใจของนักเผยแผ่ เช่น เทศน์เพื่อต้องการให้ผู้คนเกิดศรัทธาต่อตน และนำมาซึ่งลาภสักการะ ชื่อเสียง เป็นต้น ฉะนั้น คุณสมบัติของนักเผยแผ่ที่ดี ต้องมีความสะอาด สงบ และสว่างครบทางไตรทวาร

๓. สมณะบรรพชิตผู้ทำการเผยแผ่ ต้องเป็นผู้ไม่ทำร้ายหรือว่าร้ายผู้อื่น ต้องมีคุณลักษณะที่ดี กล่าวคือ มีกาย วาจา และใจสงบระงับต่ออารมณ์ต่างๆ ไม่ว่าดีหรือร้ายให้ได้ การทำร้ายหรือการกล่าวให้ร้ายผู้อื่นนั้น พระพุทธศาสนาถือว่าผิดหลักการในการเผยแผ่และไม่อาจชักนำคนอื่นให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาได้เลย ฉะนั้น นักเผยแผ่ต้องประกอบไปด้วยหลักการทั้ง ๓ คือ มีความอดทน ไม่พยายาบาท และเป็นผู้รักสงบ ไม่ทำให้ใครได้รับความเดือดร้อน

ขั้นที่ ๒ เรียกว่าขั้นหลักการ มีพุทธพจน์ว่า

การไม่ทำบาปทั้งปวง

<sup>๔</sup>อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๑๕/๒๘๓.

<sup>๕</sup>พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๖/๒๕.

การทำกุศลให้ถึงพร้อม

การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว

นี่คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย<sup>๖</sup>

พุทธพจน์ข้างต้นนี้ แสดงถึงหัวใจของหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นหลักการในการดำเนินชีวิตของผู้เผยแผ่และผู้ศรัทธาโดยทั่วไป มีอยู่ ๓ ข้อ ได้แก่ เว้นจากทุจริต ๓ ได้แก่ การเว้นจากการประพฤติดุชด้วยกาย วาจา และใจ ประกอบสุจริต ๓ ได้แก่ การประพฤติดีปฏิบัติชอบด้วยกาย วาจา และใจ ทำใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมองใจ มีโลภ โกรธ หลง<sup>๗</sup>

โอวาททั้ง ๓ ประการนี้จัดเป็นหลักการแห่งการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นของสรรพสัตว์ทั้งหลาย เป็นหลักการที่ผู้ทำการเผยแผ่พึงปฏิบัติให้ได้ กล่าวง่ายๆ ได้ว่า สอนให้ละความชั่ว ทำแต่ความดี และทำจิตให้สะอาดบริสุทธิ์ หลักการหรือหลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแม้ว่าจะมีอยู่หลายประการก็ตาม แต่เมื่อรวมแล้วก็จัดได้ ๓ ประการนี้เอง

ขั้นที่ ๓ เรียกว่าขั้นวิธีการ มีพุทธพจน์ว่า

การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น

การไม่เบียดเบียนผู้อื่น

ความสำรวมในปาติโมกข์

ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร

การอยู่ในเสนาสนะที่สงัด

การประกอบความเพียรในอธิจิต

นี่คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย<sup>๘</sup>

พุทธพจน์ข้างต้นถือว่าเป็นวิธีการของผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาในการชักนำ แนะนำพร่ำสอนผู้อื่นให้เป็นผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ มีอยู่ ๖ ข้อ ดังนี้

๑) การไม่ว่าร้าย ได้แก่ นักเผยแผ่เป็นผู้สงบกาย สงบวาจา และสงบใจ ไม่ปล่อยให้อารมณ์ที่ขุ่นมัวเข้ามาบังการจิตใจได้ เช่น เมื่อถูกใครว่ากล่าวในทางเสียหาย ก็สามารถควบคุมใจของตนให้สงบได้ ไม่ตอบโต้ผู้ที่ว่ากล่าวนั้น ดังพุทธภาษิตที่ว่า “โกรธ ฆตวา สุขุ เสติ ฆาความโกรธได้แล้ว ย่อมอยู่เป็นสุข”<sup>๙</sup>

<sup>๖</sup> ที.มหา. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐.

<sup>๗</sup> ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๙๓/๒๙๑.

<sup>๘</sup> ที.มหา. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๑.

<sup>๙</sup> ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๙๙/๕๗.

๒) การไม่ทำร้าย ได้แก่ การทำร้ายผู้อื่นไม่ว่าด้วยตนเองหรือสั่งให้คนอื่นกระทำนั้น นับว่าผิดจากหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ฉะนั้น ไม่ว่ากรณีใด ๆ ไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์อย่างไรนักเผยแผ่ก็ต้องไม่ทำร้ายผู้อื่น แม้ว่าตนเองอาจได้รับความลำบากเพียงใดก็ตาม ต้องอดทนให้ได้

๓) ความสามารวมในพระปาติโมกข์ ได้แก่ ความสามารวมในพระปาติโมกข์ของพระภิกษุผู้ทำการเผยแผ่พุทธธรรมนั้นต้องมีความสามารรวมกาย วาจา ใจ ซึ่งจะมีส่วนอย่างมากต่อการชักจูงให้ผู้คนเป็นคนดีได้ เช่น สอนผู้คนไม่ให้ทำร้ายผู้อื่น แต่ผู้สอนกลับกระทำลงไปเสียเอง แล้วใครจะเชื่อถือปฏิบัติตาม และการเผยแผ่นั้นก็ล้มเหลว

๔) ความเป็นผู้รู้จักประมาณในภัตตาหาร ได้แก่ ผู้เป็นนักเผยแผ่นั้น ต้องรู้จักควบคุมความอยากของตนให้ได้ กล่าวคือ รับประทานอาหารเพียงพอต่อร่างกาย ไม่ให้หิวหรืออึดมากจนเกินไป คิดว่าการรับประทานอาหารก็เพียงจะมีกำลังทางร่างกาย และสติปัญญาในการสั่งสอนผู้อื่น มิใช่เพื่อความหลงมัวเมา มักมาก เห็นแก่กิน เป็นต้น

๕) ที่นั่งที่นอนอันสงัด เจียบสงบ ได้แก่ ผู้เป็นนักเผยแผ่ต้องรู้จักว่าสถานที่ที่ตนควรอยู่พักนั้นเป็นอย่างไร มีผู้คนพลุกพล่านไหม เจียบสงบหรือเปล่า เหมาะแก่ฐานะของตนหรือยัง เป็นต้น

๖) การประกอบความเพียรในอธิจิตหรือทางใจ ได้แก่ ผู้เป็นนักเผยแผ่เมื่อว่างเว้นจากการเผยแผ่พระธรรมคำสอนแล้ว ก็ควรประพฤติปฏิบัติธรรมหรือพิจารณาหัวข้อธรรมต่างๆ ที่ตนยังไม่เข้าใจแจ่มชัดให้เข้าใจแจ่มชัด พร้อมทั้งฝึกฝนพัฒนาตนให้มีคุณธรรมสูงขึ้น เพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ต่อผู้อื่น มิใช่กล่าวสอนแต่หลักการต่างๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์เท่านั้น

### ๓.๒ รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)

จากการศึกษาเอกสารพบว่า พระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) ท่านได้สอนโดยใช้วิธีการสอนหลายแบบ ตามสถานะของบุคคลและจำนวนของผู้ฟัง ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้<sup>๑๐</sup> คือ

#### ๑. รูปแบบการสอน

##### ๑) สอนแบบบรรยาย

ในกรณีที่กลุ่มผู้ฟังมีจำนวนมากและทุกคนควรจะต้องรู้เรื่องนั้น ๆ ตรงกันและเป็นเรื่องที่ควรจะต้องเข้าใจโดยไม่ต้องซักถาม ในเรื่อบุญบาป การรักษาศีล เป็นต้น หลวงปู่จะใช้วิธีบรรยายให้เห็นจริงตามลำดับเนื้อหา ชี้แจงรายละเอียดของหัวข้อธรรมที่ยกขึ้นแสดงโดยละเอียดอย่างชัดเจน ประกอบด้วยเนื้อหาที่ครบถ้วนสมบูรณ์

##### ๒) สอนแบบถาม-ตอบ

<sup>๑๐</sup> สนิท ศรีสำแดง, พระพุทธศาสนากับการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑๗.

การสอนลักษณะนี้ จะใช้ในกรณีที่ได้ปูพื้นฐานความรู้มาแล้ว เวลาบรรยายหรือสอนนั้นจะยกประเด็นที่น่าสงสัยขึ้นถาม เป็นหลักการสอนที่สำคัญซึ่งผู้ฟังยังไม่เคยรู้มาก่อน เมื่อสอนไปตามลำดับแล้วพอเขาเกิดความเข้าใจแล้วจะตั้งคำถามเพื่อทบทวนความเข้าใจแล้วถามตอบไปเรื่อย ๆ

### ๓) สอนแบบใช้อุบายโกศล

วิธีการนี้ ใช้สถานการณ์และสมภาวการณ์เฉพาะหน้าเป็นตัวนำในการสอน คือสอนโดยการปรับธรรมเนียม ความเชื่อ โดยไม่ได้เปลี่ยนรูปแบบแต่เปลี่ยนเนื้อหา เช่น พระพุทธเจ้าสอนเรื่องทศ ๖ แก่สังคมาณพ<sup>๑๑</sup>

### ๔) สอนโดยวิธียกตัวอย่างประกอบ

การสอนด้วยวิธีนี้เป็นประโยชน์และทำให้ผู้ฟังเข้าใจง่าย เพราะการสอนโดยการเทียบเคียง เปรียบเทียบ มีอุปมา นิทาน และเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ง่าย หลวงปู่ได้นำวิธีการสอนเหล่านั้นมาปรับใช้ตามสถานการณ์ ดังนี้

๑. สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจยาก หรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ดังตัวอย่างคืออริยสัจ ซึ่งทรงเริ่มสอนจากความทุกข์ ความเดือดร้อน ปัญหาชีวิตที่คนมองเห็นและประสบอยู่โดยธรรมดา รู้เห็นประจักษ์กันอยู่ทุกคนแล้ว ต่อจากนั้นจึงสาวหาเหตุที่ยากลึกซึ้ง และทางแก้ไขต่อไป เช่น หลวงปู่สอนนายยอด สุขทอง ผู้เป็นลูกศิษย์รับใช้ใกล้ชิดคนหนึ่งได้พยายามเข้าไปบิณฑบาตหลวงปู่อยู่เสมอ ความอยากได้ค่าบาตตามหานิยมจึงถามหลวงปู่ ๆ บอกว่า หงส์ทองทั้งคู่ ตัวหนึ่งอยู่ ตัวหนึ่งไป นายยอดถามว่าหมายความว่าอะไร ท่านบอกว่า พุทธโพธิ์พุทธหายใจเข้า โธหายใจออก<sup>๑๒</sup> ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ไม่ยาก

๒. สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้น และต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป อย่างที่เรียกว่า สอนเป็นอนุปฐพีพิภพ ตัวอย่าง ก็คือ ผู้จำเรียนคาถาอาคมจะต้องเริ่มเรียนตั้งแต่ ไหว้ครู เป็นต้นไป

๓. ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ก็สอนด้วยของจริง ให้ผู้ฟังได้ดู ได้เห็น ได้ฟังเอง อย่างที่เรียกว่าประสบการณ์ตรง เช่น พลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรฯ เป็นศิษย์เอกที่ได้รับการสอนจากหลวงปู่ด้วยวิธีทำให้ดูด้วยการเสกใบไม้เป็นต่อแตน หรือเสกคนให้เป็นจระเข้ การเรียนระเบิดน้ำ<sup>๑๓</sup> เป็นต้น

๔. สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุด ไม่วกวน ไม่ไขว้เขว ไม่ออกนอกเรื่องโดยไม่มีอะไรเกี่ยวข้องในเนื้อหาเลย

<sup>๑๑</sup> ที.ปา. ๑๑/๓๐๕/๑๙๗.

<sup>๑๒</sup> นายแพทย์สำนวน ปาลวัฒน์วิไชย, ประวัติพระครูวิมลคุณากร (ศุข), หน้า ๕๔.

<sup>๑๓</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒-๖๓.

๕. สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นจริงได้ อย่างที่เรียกว่า สนิทาน

๖. สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก เหมือนอย่างที่พระพุทธเจ้า เมื่อประทับอยู่ในป่า ประคู้ลายใกล้เมืองโกสัมพี ได้ทรงหยิบใบไม้ประคู้ลายเล็กน้อยใส่กำพระหัตถ์ แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ใบประคู้ลายในพระหัตถ์กับใบป่า ไหนจะมากกว่ากันภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ใบป่ามากกว่า จึงตรัสว่า สิ่งทีพระองค์ตรัสรู้แต่มิได้ทรงสอนเหมือนใบประคู้ลายในป่า ส่วนที่ทรงสั่งสอนน้อยเหมือนใบประคู้ลายในพระหัตถ์ และตรัสแสดงเหตุผลในการที่มิได้ทรงสอนทั้งหมดเท่าที่ตรัสรู้ไว้ เพราะสิ่งเหล่านั้นไม่เป็นประโยชน์มิใช่หลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ไม่ช่วยให้เกิดความรู้ถูกต้องนำไปสู่จุดหมายคือพระนิพพานได้

๗. สอนในสิ่งที่มีความหมาย ควรที่เขาคจะเรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวเอง อย่างพระพุทธพจน์ว่า พระองค์ทรงมีพระเมตตาหวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลายจึงตรัสพระวาจาตามหลัก ๖ ประการ ดังนี้

(๑) คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของผู้อื่นไม่ตรัสสอน

(๒) คำพูดที่จริง ถูกต้อง แต่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของผู้อื่นไม่ตรัสสอน

(๓) คำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของผู้อื่น – เลือกกาลตรัสสอน

(๔) คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ถึงเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของผู้อื่น – ไม่ตรัสสอน

(๕) คำพูดที่จริง ถูกต้อง แต่ไม่เป็นประโยชน์ ถึงเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของผู้อื่น – ไม่ตรัสสอน

(๖) คำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ เป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของผู้อื่นเลือกกาลตรัสสอน<sup>๑๔</sup>

ลักษณะของพระพุทธเจ้าในเรื่องนี้ คือ ทรงเป็นกาลวาที สัจวาที ภูตวาที อัถวาที ธรรมวาที วินยวาที

## ๒. สอนถูกจริตผู้ฟัง

หลวงปู่ศุขเป็นพระมหาเถระผู้มีชื่อเสียงทางด้านคาถาอาคม จึงมีผู้คนมากมายเดินทางมาหา บางคนมาด้วยความเลื่อมใสศรัทธา บางคนมาเพื่อทดลองวิชาหรือมาขอลองของ ซึ่งหลวงปู่ได้สั่ง

<sup>๑๔</sup>ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๙/๑๐๖.

สอนบุคคลเหล่านั้นแตกต่างกันไปตามจริตของเขา เช่น หลวงปู่แสดงฤทธิ์ให้ผู้มาลองได้เห็นและยอมแพ้และหนีไปในที่สุด หลวงปู่ได้แสดงให้เห็นให้ผู้หลงผิดเข้ามาประกอบกรรมชั่วในบริเวณวัดได้สำนึกในความผิดที่ตนเองได้กระทำ หรือผู้ที่มีศรัทธาในเรื่องปาฏิหาริย์หลวงปู่ก็แสดงปาฏิหาริย์เพื่อทำจิตใจของเขาให้รำเริงเบิกบานและสนใจในคำสอนที่ควรประพฤติปฏิบัติต่อไป ซึ่งลักษณะการสอนของหลวงปู่ สอดคล้องกับจริตของบุคคลที่พระพุทธองค์แสดงไว้ คือ

(๑) ราคะจริต มีความประพฤติตามราคะ คือ ความยินดี ความชอบใจ แก่ด้วยการพิจารณาอสุภะร่างกายที่ไม่งดงาม เป็นต้น

(๒) โทสะจริต มีความประพฤติไปตามโทสะ คือ มักโกรธแค้น แก่ด้วยแผ่เมตตา

(๓) โมหะจริต มีความประพฤติไปตามโมหะ คือ ความหลงมกมาย แก่ด้วยการศึกษาฟังคำสั่งสอนได้ถามท่านผู้รู้

(๔) วิทกจริต มีความประพฤติไปตามวิตกนึกคิดตรึกตรอง มีจิตฟุ้งซ่านแก่ด้วยการพิจารณากำหนดสติ หัดกำหนดจิตให้อยู่ในอารมณ์เดียว

(๕) สัทธาจริต มีความประพฤติไปตามสัทธา คือ ความเชื่อง่าย แก่ด้วยการพิจารณาเหตุผล

(๖) พุทธิจริต มีความประพฤติไปตามความรู้ แต่ยังไม่รู้จริง แก่ด้วยการพิจารณาให้รู้เห็นตามเป็นจริง<sup>๑๕</sup>

จากการศึกษาเอกสารสรุปว่า หลวงปู่สอนโดยคำนึงถึงความสนใจเป็นรายบุคคล หรือตามเจตนาของผู้ที่เข้ามาพบ โดยการแสดงอิทธิฤทธิ์บ้าง การแก้ข้อสงสัยบ้าง การรักษาอาการทางกายบ้าง ซึ่งแต่ละคนนั้นล้วนเกิดความพอใจและเกิดความเลื่อมใสในหลวงปู่ยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะหลวงปู่เป็นผู้เข้าใจ เข้าถึงจิตใจของคนที่มาหาและปรับวิธีการสอนให้เหมาะสมกับบุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคลด้วย

### ๓.๓ หลักธรรมและกุสโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)

หลักธรรมและกุสโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) นับว่าค้นหาได้ยากมากเท่า ๆ กับประวัติของท่าน อย่างไรก็ตาม จากการที่ได้ทำการศึกษาจากเอกสารตำราต่างๆ นั้น พอประมวลหลักธรรมและกุสโลบายต่างๆ ของท่านได้ ดังนี้

#### ๑) บุคลิกลักษณะส่วนตัว

ท่านเป็นพระที่น่าเคารพนับถือ สรรวมในศีลเป็นอย่างดี พุทฺธน้อย นิ่งสงบสรวมอินทรีย์ เมื่อไม่ถามอะไร ท่านก็ไม่ตอบ เช่น มีคนถามท่านๆ ก็ตอบเลียงไปทางอื่น เช่น มีคนถามว่า“เขาว่า

<sup>๑๕</sup> ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๗๒๗/๔๓๕.



หลวงพ่อเสกใบไม้เป็นต่อ และเสกผ้าเช็ดหน้าเป็นกระต่ายได้ และแสดงให้กรมหลวงชุมพรา เห็นจนยอมเป็นศิษย์” หลวงพ่อบอกข้าพเจ้าว่า “ลวงโลก” แล้วท่านก็นิ่งไม่ตอบว่าอะไรอีก<sup>๑๖</sup>

ดังนั้น บุคลิกลักษณะส่วนตัวของท่าน พอสรุปได้ ดังนี้

- (๑) เป็นคนร่างใหญ่ ผิวดำแดง ศีรษะล้าน มือและเท้าต่างขาทั้งสองข้าง
- (๒) เป็นคนมักน้อยถ้อยสันโดษในบริจารใช้เฉพาะที่จำเป็น ที่เหลือจากนั้นจะไม่เก็บไว้ให้เสียหายท่านได้นำมาวางไว้เพื่อเอื้อเพื่อต่อพระภิกษุรูปผู้ขาดเหลือให้หยิบเอาใช้ได้
- (๓) ใส่รองเท้าทำจากหนังกระปือ ใช้กาบกล้วยตากแห้งเป็นสายรัด
- (๔) ออกรับบิณฑบาตทางเรือ โดยมีลูกศิษย์พายอยู่ทางหัวเรือและท้ายเรือเป็นประจำ
- (๕) ไม่ฉันทเนื้อ ไก่ เป็ด หมู ฉันทแต่ปลา กบ กุ้ง ปู และน้ำฝน เป็นต้น
- (๖) เวลาพูดกับกรมหลวงชุมพรา จะใช้คำว่า “ขอถวายพระพรเสมอ”<sup>๑๗</sup>

ภายในวัดนอกจากไก่ซึ่งมีเป็นปกติเหมือนกันทุกวัดแล้ว ที่วัดปากคลองมะขามเฒ่ายังมีสัตว์ชนิดต่าง ๆ อีกหลายชนิดที่หลวงปู่เลี้ยงไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีจิตเมตตา กรุณาต่อสัตว์ได้แก่

- (๑) ไก่วงหลายตัว
- (๒) ไก่ฟ้า มีทั้งหมด ๑๐ กว่าตัว
- (๓) นกยูง ๑ ตัว
- (๔) แพะ ๒ ตัว
- (๕) ม้าหลายตัว

เวลามีงาน ถ้าคนมากเต็มวัดจนเกือบจะไม่มีที่ว่าง บรรดาสัตว์ประเภทมีปีกจะขึ้นไปอยู่บนต้นไม้หมด สำหรับแพะสองตัวนี้ หลวงปู่เลี้ยงไว้หลายปี ต่อมามันไปกินดอกลำโพงเลยไปกระโดดน้ำที่ไต้วัดตายหมด<sup>๑๘</sup>

วิธีการสอนของหลวงปู่ศุข ท่านจะสอนคนด้วยการกระทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เช่น หลวงปู่ศุขทราบที่ตาโป้กำลังลงเบ็ดที่หน้าวัด จึงใช้ให้สมุห์ทองหล่อหยิบคันกระสุนให้แล้วท่านก็ยิงกระสุนไปที่ตาโป้ ทำให้ตาโป้ตกใจรีบพายเรือเข้าฝั่ง เอาเรือเกยตลิ่งแล้ววิ่งหนีไปตามริมน้ำไต้วัด หลบหน้าหลวงปู่อยู่นาน ค่ะแนวว่าหลวงปู่ศุขหายโกรธแล้ว จึงขึ้นไปกราบท่านบนกุฏิ ตาโป้ผู้นี้เป็นสามีนางอ่า และนางอ่าผู้นี้ก็เป็นน้องสาวของหลวงปู่ตนเอง<sup>๑๙</sup>

## ๒) ด้านก่อสร้าง/บูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถาน

<sup>๑๖</sup> หม่อมราชวงศ์อภิเดช อาภากร, หลวงปู่ศุขกับกรมหลวงชุมพร, หน้า ๙๑.

<sup>๑๗</sup> นายแพทย์สำนวน ปาลวัฒน์วิไชย, ประวัติพระครูวิมลคุณากร (ศุข), หน้า ๗๗-๘๐.

<sup>๑๘</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

<sup>๑๙</sup> อ้างแล้ว, หน้า ๒๑.

หลวงปู่ศุขมีลูกศิษย์อย่างเสด็จในกรมฯ จึงเป็นกำลังสำคัญให้ท่านสามารถที่จะสร้างวัดปากคลองมะขามเฒ่าให้เสร็จสมบูรณ์ ซึ่งถาวรวัตถุทางพุทธศาสนาที่คงเหลือเป็นประจักษ์พยานในปัจจุบันนี้คือ ภาพเขียนฝีมือเสด็จในกรมฯ บนฝาผนังอุโบสถ วัดปากคลองมะขามเฒ่า ที่ยังรักษาไว้ได้อย่างสมบูรณ์ และเป็นภาพเขียนสีน้ำที่กรมศิลปากรยกย่องว่า เสด็จในกรมหลวงชุมพร ทรงมีฝีมือทางการเขียนภาพเป็นอย่างมาก และทรงสอดแทรกอารมณ์ขันในภาพพระพุทธรูปเจ้าขณะมารในกระแสน้ำที่พระแม่ธรณีบิดมวยผม ทำให้เกิดอุทกธาราหลากไหลพัดพาเอาทัฬหะยามารไปนั้น พระองค์ท่านเขียนเป็นภาพลิงใส่नाฬิกาและหนีบขวดวิสกี้ กำลังเดินตุ๋ตตุ๋ตไปเลย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพปัฏชาวัคคิ โดยสอดใส่อารมณ์ที่ขี้มียะเย้ยหยัน อย่างไม่อะไรยติต่อพระองค์เน้นความรู้สึกได้เด่นชัดมาก ฝีมือของเสด็จในกรมฯ อีกชิ้นหนึ่งก็คือภาพเขียนสีน้ำมัน เป็นรูปหลวงปู่ยืนเต็มตัวและถือไม้เท้า ภาพนี้เขียนในขณะที่หลวงปู่ชรภาพมากแล้ว ท่านจึงต้องใช้ไม้เท้าช่วยพยุงในการเดิน ซึ่งภาพนี้ก็ยังปรากฏให้เห็นอยู่ที่วัดปากคลองมะขามเฒ่าจวบจนทุกวันนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับลูกศิษย์ นอกจากจะถูกอภัยภัยกันเป็นยั้งนักได้เดินทางไปมาหาสู่กันเสมอแล้ว ถ้าเสด็จในกรมฯ ดิตรราชการงานเมือง หลวงปู่ก็จะลงมาหา โดยเสด็จในกรมฯ ได้สร้างกุฏิอาจารย์ ไว้กลางสระที่วัดนางเลิ้ง ซึ่งเต็มไปด้วยดอกบัววิคตอเรีย มีใบกลมใหญ่ขนาดถาด และรู้สึกวากลางใบจะมีหนามคมด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ภายในกำหนด ๑ ปี หลวงปู่ท่านจะต้องลงมากรุงเทพฯ ๑ ครั้งเป็นอย่างน้อย เพราะเสด็จในกรมฯ จะทำพิธีไหว้ครูราวๆ เดือนเมษายน งานจะจัดเป็น ๓ วัน วันแรกไหว้ครูกระป๋องกระบอง วันที่สองไหว้ครูหมอยาแผนโบราณและวันที่สามไหว้ครูทางวิทยายุทธ พุทธาคมและไสยศาสตร์ จัดเป็นงานใหญ่มีมหรสพสมโภชทุกคืน กับมีการแจกพระเครื่องรางของขลังจากหลวงปู่ศุขอีกด้วย แต่ในระยะหลังๆ หลวงปู่ศุขมีอายุมากแล้ว สุขภาพไม่ค่อยจะสมบูรณ์เท่าใดนัก ท่านจึงไม่ค่อยได้ลงมา

ศิลปวัตถุในพระพุทธรูปศาสนาที่วัดปากคลองมะขามเฒ่า นอกจากอุโบสถแล้วยังมีมณฑปจัตุรมุขประดิษฐานรอยพระพุทธรูป ประตู่ทั้ง ๔ บานนั้นแกะด้วยไม้สัก แกะลวดลายลึกถึงสามชั้น<sup>๒๐</sup>

พระครูวิมลคุณากร หรือหลวงปู่ศุข โดยปกติคณะศิษยานุศิษย์และบุคคลโดยส่วนมากมักจะกล่าวเรื่องความวิเศษอัศจรรย์แล้วคลาด คงกระพันชาตรี ตลอดถึงปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ในองค์ท่าน ที่เคยสร้างความเลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธบริษัท ซึ่งส่วนใหญ่สนใจและให้ความสำคัญด้านอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ไม่สนใจเรื่องการปฏิบัติกรรมฐานของท่าน หลวงปู่เป็นผู้มีความรอบรู้เชี่ยวชาญในเรื่องการปฏิบัติกรรมฐาน เพราะก่อนที่จะเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ยงคงกระตรม เป็นที่เคารพนับถือในหมู่ชนนับตั้งแต่บุคคลชั้นสูง คือพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ พระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ พระองค์ทรงถวายตัวเป็นศิษย์

<sup>๒๐</sup> นายแพทย์สำนวน ปาลวัฒน์วิไชย, ประวัติพระครูวิมลคุณากร (ศุข), หน้า ๗-๑๐.

### ๓) อิทธิปาฏิหาริย์

หลวงปู่ศุข หรือท่านพระครูวิมลคุณากร ท่านมักแสดงอิทธิฤทธิ์ด้านนี้มากเท่าที่ได้ศึกษามารวมทั้งปลุกเสกวัตถุมงคลต่างๆ ดังนั้น ในด้านอิทธิปาฏิหาริย์นี้ มีตัวอย่าง ดังนี้

#### เรื่อง หลวงปู่แปลงตัวเป็นเสือ

ครั้งหนึ่ง กรมหลวงชุมพรฯ เสร็จมาที่วัดปากคลองมะขามเฒ่า พร้อมด้วยหม่อมมโหตรอดเรืออยู่ที่หน้าวัด ในครั้งนั้นกรมหลวงชุมพรฯ ได้เดินเข้าไปชมภายในอุโบสถซึ่งพระองค์ท่านได้เขียนภาพไว้ที่ผนังด้านในทางด้านทิศตะวันตก หลังจากเข้าไปชมเรียบร้อยแล้วจึงเดินออกมานอกอุโบสถพอพระองค์ท่านเดินเลี้ยวพ้นมุมอุโบสถเท่านั้นปรากฏร่างของเสือตัวโตตัวหนึ่งกำลังยืนคำรามเข้าใส่พระองค์ท่าน กรมหลวงชุมพรฯ ตกพระทัยชกกันอยู่ชั่วครู่ ครั้นแล้วระลึกลงได้จึงเดินต่อไปเสือกก็เดินถอยหนี พอพ้นเหลี่ยมอุโบสถเสือนั้นก็หายไป กรมหลวงชุมพรฯ เดินตามต่อไปก็พบจิวรวางพาดอยู่ที่ฐาน (ส้วม) พร้อมกันนั้นหลวงปู่ก็เดินออกมา<sup>๒๑</sup>

#### เรื่อง หลวงปู่แปลงตัวเป็นจระเข้

วันหนึ่ง หลวงปู่กลับจากบวชนาคเดินกลับมาถึงวัดก็บ่นพึมพำมาว่า หลวงพ่อไม่อยู่พวกลูกศิษย์ไม่มีใครเอาใจใส่ดูแล ปลอ่ยให้ต้นฝรั่งซึ่งกำลังออกดอกขาวอยู่เต็มต้นต้องเหี่ยวแห้งร่วงโรยเพราะไม่มีใครรดน้ำ ขณะนั้นกรมหลวงชุมพรฯ กำลังมานั่งรอบอยู่บนกุฏิ กรมหลวงชุมพรฯ ได้ยินเข้าบอกว่าไม่เป็นไร จะไปตักน้ำมารด ว่าแล้วจึงลงจากกุฏิหิ้วกระป๋องน้ำลงไปตักน้ำ พอตักน้ำมาได้ ๓ เที๋ยวก็นึกเกิดเหตุประหลาด ปรากฏว่ามีจระเข้ตัวหนึ่งผุดขึ้นมาจับคาบเอากะป๋องน้ำนั้นไป กรมหลวงชุมพรฯ เกิดเอะใจคิดว่า ไม่ควรมีจระเข้ในบริเวณนั้นจึงขึ้นมาบนตลิ่ง ถามเด็กว่าหลวงปู่อยู่บนกุฏิหรือเปล่า เด็กบอกว่าไม่อยู่ จึงขอกระป๋องน้ำมาใหม่ไปตักน้ำรดต้นไม้อีก ๓ เที๋ยว จระเข้ก็ขึ้นมาพากหางแล้วจับเอากะป๋องน้ำไปอีก คราวนี้กรมหลวงชุมพรฯ ไม่รอช้ากระโดดลงไปใต้น้ำปล้ำแย่งกะป๋องจากจระเข้มาได้ ปรากฏว่ากระป๋องน้ำบุบไปเล็กน้อย ฝ่ายจระเข้เป็นฝ่ายหนีไป หลังจากนั้นกรมหลวงชุมพรฯ ขึ้นมาบนกุฏิเห็นหลวงปู่ นั่งอยู่บนกุฏิเพ่งสงสน้ำเสร็จขึ้นมาจากทำน้ำใหม่ ๆ<sup>๒๒</sup>

#### เรื่อง เรือฝรั่งติดที่สันดอนปากน้ำเจ้าพระยา

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ครั้งเมื่อกรมหลวงชุมพรฯ ยังดำรงพระยศเป็นกรมหมื่นอยู่ มีฝรั่งได้นำเรือเข้ามากรุงเทพฯ บังเอิญเรือเกิดติดที่สันดอนปากน้ำเจ้าพระยา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งให้กรมหลวงชุมพรฯ ไปช่วยเอาเรือออก ในขณะนั้นเป็นระยะเวลาที่หลวงปู่ได้มาพักอยู่ที่วังกรมหลวงชุมพรฯ ด้วย หลวงปู่ได้แนะนำให้กรมหลวงชุมพรฯ ภาวนาด้วยธาตุกลมโดยให้เรือติดเครื่องรอไว้ เมื่อ

<sup>๒๑</sup> อ้างแล้ว, หน้า ๑๔๕.

<sup>๒๒</sup> อ้างแล้ว, หน้า ๑๔๗.

ลมาให้เรือถอยหลังเต็มตัว ปรากฏว่าเรือสามารถหลุดออกมาพ้นสันดอนได้ ต่อมาไม่นาน กรมหลวงชุมพรฯ ก็ได้รับสถาปนาเป็น กรมหลวง<sup>๒๓</sup>

### เรื่องทดลองวิชาเดินข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา

เรื่องนี้เป็นกรทดลองเดินข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา กระทำกันที่กรุงเทพ บริเวณท่าช้างวังหน้า โดยมีพระอาจารย์ทางภาคเหนือรูปหนึ่งเป็นผู้เดินนำหน้า สามารถเดินไปบนผืนน้ำได้เหมือนเดินบนพื้นดิน หลวงปู่เป็นผู้เดินตามเป็นรูปที่สอง ส่วนกรมหลวงชุมพรฯ เดินตามเป็นคนสุดท้าย ปรากฏว่าทั้งหลวงปู่และกรมหลวงชุมพรฯ สามารถเดินข้ามได้เช่นเดียวกันแต่น้ำท่วมถึงตาตุ่ม<sup>๒๔</sup>

### เรื่อง หลวงปู่เหยียบเรือรบเอียง

ครั้งหนึ่ง หลวงปู่มาพักอยู่ที่วังกรมหลวงชุมพรฯ ได้มีโอกาสแสดงอนิหารให้ฝรั่งชม โดยลงไปที่เรือรบ และเหยียบเรือรบให้เรือทั้งลำเอียงได้<sup>๒๕</sup> ซึ่งทำให้ผู้อยู่ในเรือทั้งในปาฏิหาริย์ของหลวงปู่เป็นอย่างมาก

### เรื่อง สรงน้ำในขวดโหลทำน้ำมัน

วันหนึ่งขณะที่กรมหลวงชุมพรฯ กำลังนั่งคุยอยู่กับหลวงปู่บนกุฏิ มีชาวจีนผู้หนึ่งล่องเรือข้าวจะนำไปขายกรุงเทพ เมื่อผ่านวัดปากคลองมะขามเฒ่าจึงแวะจอดเรือ นำดอกไม้ธูปเทียนพร้อมกับขวดโหลใบหนึ่งขึ้นไปวัดเพื่อขอให้หลวงปู่ทำน้ำมันดีให้ ชาวจีนผู้นั้นคงไม่รู้ว่ผู้ที่กำลังนั่งคุยอยู่กับหลวงปู่คือกรมหลวงชุมพรฯ เพราะถ้ารู้คงไม่กล้าขึ้นไป หลวงปู่จะไม่ทำน้ำมันดีให้ต่อเมื่อกรมหลวงชุมพรฯ นิมนต์ให้ทำจึงยอมทำ ท่านจึงเปลื้องจีวรออกแล้วลงไปสรงน้ำในขวดโหล พักหนึ่งแล้วจึงออกจากขวดโหลแล้วบอกชาวจีนผู้นั้นว่า นี่แหละน้ำมันดี ชาวจีนผู้นั้นล่องเรือไปค้าขายที่กรุงเทพได้กำไรดี<sup>๒๖</sup>

### ๔) ด้านภาระหน้าที่ตำแหน่งพระอุปัชฌาย์

จากการศึกษาเอกสารที่หม่อมราชวงศ์อภิเดช อาภากร ได้กล่าวไว้ในหนังสือหลวงปู่ศุขกับกรมหลวงชุมพรฯ หลวงปู่ศุขได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌายะ จึงได้ทำหน้าที่ให้การบรรพชาอุปสมบทให้กับลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก บางครั้งต้องไปบวชที่วัดท่าไกล ชาวบ้านจึงจัดขบวนแห่มารับให้ท่านนั่งคานหามใช้คนหามไป มีพระชีม้ายานบข้างซ้ายและขวา นำหน้าด้วยขบวนกลองยาว แปลกอยู่หน้าบ้านห้ามไม่ให้เอาช้างมารับ หมายความว่า ท่านไม่ยอมขี่ช้างนั่นเอง<sup>๒๗</sup>

สรุปว่า หลวงปู่ศุขเป็นพระภิกษุรูปหนึ่งที่เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านทั่วไป ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นพระพุทธรูปที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีอีกรูปหนึ่งในสมัย

<sup>๒๓</sup> อ้างแล้ว, หน้า ๑๔๘.

<sup>๒๔</sup> อ้างแล้ว, หน้าเดียวกัน.

<sup>๒๕</sup> อ้างแล้ว, หน้าเดียวกัน.

<sup>๒๖</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๐.

<sup>๒๗</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

ปัจจุบัน แม้ว่าท่านเน้นไปในทางพุทธคุณผ่านทางเครื่องรางของขลังก็ตาม ซึ่งถือเป็นกลวิธีในการชักนำชาวบ้านให้หันกลับมาประพฤติปฏิบัติตนในศีลธรรมอันดีงามได้ หลักธรรมที่หลวงปู่ศุขใช้ในการครองตน ครองคน และครองงาน มีดังนี้

หลักธรรมในการครองตน หลวงปู่ศุขใช้หลักธรรมที่ทำให้ตนเองปฏิบัติหรือดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง รู้จักตนเอง ควบคุมตนเอง ได้แก่

๑. สติสัมปชัญญะ สติ คือ ความระลึกได้ สัมปชัญญะ คือ ความรู้ตัวตลอดเวลา เพื่อให้การประพฤติปฏิบัติมีข้อผิดพลาดน้อยที่สุด ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“สำรวมด้วยการสังวรในพระปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยมารยาทและโคจร (การเที่ยวไป) เห็นภัยในโทษแม้เพียงเล็กน้อยสมათานศึกษาอยู่ในสิกขาบท ประกอบด้วยกายกรรมและวจีกรรมอันเป็นกุศล มีอาชีวะบริสุทธิ์ สมบูรณ์ด้วยศีล คุ่มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย สมบูรณ์ด้วยสติสัมปชัญญะ (และ) เป็นผู้สันโดษ”<sup>๒๘</sup>

๒. หิริโอตตัปปะ<sup>๒๙</sup> หิริ คือ การละอายต่อความชั่ว โอตตัปปะ คือ การเกรงกลัวต่อบาป

๓. ขันติ โสรัจจะ<sup>๓๐</sup> ขันติ คือ ความอดทนต่อความตรากตรำ อดทนต่อความทุกข์ อดทนต่อถ้อยคำที่ทำให้เจ็บใจ อดทนต่อความหิวกระหาย โสรัจจะ คือ ความสงบเสงี่ยมเจียมตัว ไม่หยิ่งยะโส ไม่โอ้อวด ไม่ยกตนเสมอท่าน

หลักธรรมในการครองคน หลวงปู่ศุขใช้หลักธรรมคำสอนที่ใช้สร้างมนุษยสัมพันธ์ในระหว่างเพื่อนร่วมงาน เพื่อให้เกิดความยินดี เต็มใจทำงาน อันจะนำไปสู่ความสำเร็จของงาน ได้แก่

๑. พรหมวิหาร<sup>๓๑</sup> ๔ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา .

๒. สังคหัตถ์<sup>๓๒</sup> ๔ ประกอบด้วย (๑) ทาน (การให้) (๒) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก)

(๓) อัถถจริยา (การประพฤติประโยชน์) (๔) สมานัตตตา (การวางตนสม่าเสมอ)

หลักธรรมในการครองงาน หลวงปู่ศุขใช้หลักธรรมคำสอนในการทำหน้าที่การงาน ให้สำเร็จบรรลุจุดประสงค์ ได้แก่

๑. อิทธิบาท<sup>๓๓</sup> ๔ ประกอบด้วย

<sup>๒๘</sup> ที.สีล. (ไทย) ๙/๑๙๓/๖๕.

<sup>๒๙</sup> อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๗/๑๐.

<sup>๓๐</sup> ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๓๕/๑๗๐.

<sup>๓๑</sup> ที.มหา. (ไทย) ๑๐/๒๕๖/๓๗๒.

<sup>๓๒</sup> ที.มหา. (ไทย) ๑๑/๒๑๐/๑๗๐.

<sup>๓๓</sup> ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๙๒.

(๑) เจริญอธิปไตยที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรสร้างสรรค์)

(๒) เจริญอธิปไตยที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์)

(๓) เจริญอธิปไตยที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์)

(๔) เจริญอธิปไตยที่ประกอบด้วยวิมิงสาสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมิงสาและความเพียรสร้างสรรค์)

๒. สปัปฺริสธรรม<sup>๓๔</sup> ๗ ประกอบด้วย อัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุ อัตถัญญตา เป็นผู้รู้จักผล อตฺตัญญตา เป็นผู้รู้จักตน มัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ กาลัญญตา เป็นผู้รู้จักกาล ปริสฺสัญญตา เป็นผู้รู้จักบริษัท และปุคฺคลปโรปรัญญตา เป็นผู้รู้จักบุคคล

จากการศึกษาเอกสารสรุปว่า พระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) เป็นพระมหาเถระผู้ประกอบด้วยวิชา คือความรู้ทั้งด้านสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ได้ฝึกฝนตนเองอยู่ในพระธรรมวินัยสำรวมในปาริสุทธิศีล ๔ ประการ และได้นำหลักธรรมมาใช้บริหารตนเองและสั่งสอนพุทธศาสนิกชนให้ตั้งตนอยู่ในธรรมอันเป็นที่พึงของตนเอง ประกอบสัมมาชีพนำความสุขมาสู่ตนเองและสังคม

---

<sup>๓๔</sup> ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๓.